

est contra naturam rationalem et peccaminosus; quando repugnat fini creaturæ rationalis et rectæ habitudini ad Deum.

Est ergo natura rationalis *subjectum* legis naturæ, recta ratio sive lumen rationis, *præco* illius, dictata rectæ rationis ejusdem legis *applicatio*; ipsa vero *lex naturalis* est ordinatio divina, æterna, necessaria, qua Deus præcipiendo intrinsece bona, et prohibendo intrinsece mala, dirigit hominem ad finem suum ultimum.

ARTICULUS IV.

DE PRINCIPIO INTRINSECO ET ULTIMO LEGIS NATURALIS.

15. *Nota.* Quæstio hæc quam est hodie celebris, tam est obscura; adeo quippe discrepant auctorum sententiæ, ut varii varia, aliqui nullum plane legis naturalis principium ultimum velint determinare. Equidem lex naturalis scripta est in cordibus nostris, et prima ac generalia ejusdem principia omnibus pervia sunt; sæpe tamen in materia particulari non innotescit clare, an hæc vel illa actio subjaceat legi naturali. Hoc *principium cognoscendi* juris naturalis, h. e. fundamentum, ex quo certo constet, quidnam a lege naturali præcipiatur aut prohibeatur, quidam statuunt in recta ratione, alii in voluntate Dei, in cultu divino alii: HUGO GROTIUS, PUFFENDORFF, THOMASIIUS etc. in socialitate; illust. WOLFFIUS in perfectione sui, aut in convenientia actionum humanarum; LAMB. VELTHUYSEN in conservatione sui; HOBBIUS in utilitate propria; alii cum ULPIANO in naturæ instinctu, et quidem bestiis communi cum SCHMAUSIO; demum ARISTOTELES et TULLIUS in communi gentium moratarum consensu. DD. vero catholici, sicut in genere *entis* principium contradictionis, ita in genere *morum* ultimum esse volunt principium boni et mali: alii in recta constitutione naturæ rationalis, alii cum P. IGN. SCHWARZ in triplici amore, erga Deum, proximum et seipsum, alii cum P. BIERER in divinis perfectionibus illud constituunt.

16. *Dico.* Principium cognoscendi juris naturalis *immediatum* est recta constitutio naturæ rationalis, qua homo se rite habeat erga Deum, proximum et seipsum: *mediatum et ultimum* sunt infinita Dei sanctitas, bonitas, sapientia, providentia, aliæque perfectiones divinæ.

Prob. 1um. Secundum lumen rationis recte sic arguo: si e. g. homicidium injustum, furtum, adulterium non essent prohibita, si ordinatus sui amor, temperantia, charitas mutua, pax et concordia non essent præcepta, male constituta et sua felicitate destituta foret humana respublica; ergo hæc lege naturali præcepta sunt, illa vero prohibita. Si *quaeras ulterius*, unde intelligi possit, quod hoc vel illud ad rectam constitutionem et felicitatem naturæ rationalis sit necessarium aut ei oppositum? *Dicendum*, humanam rempublicam esse recte constitutam ac felicem per officia *Deo*, *sibi* et *proximo* rite præstita: si enim religio, cultus, amor Deo; sibi ipsi temperantia, prudens amor; et proximo justitia, fides ac charitas exhibeantur, bene constituta erit, felixque respublica humana: male vero, si negligantur; ergo lumen rationis dictat, hæc omnia lege naturali præcepta,

illisque contraria esse prohibita, quia alias natura rationalis neque recte constituta, neque felix intelligitur.

Prob. 2um. Deus naturam rationalem ad se tanquam finem ultimum, ad suam gloriam extrinsecam, et ad suas perfectiones manifestandas condidit; ergo tanquam sapiens ac providus ejusdem gubernator, quidquid huic fini oppositum est, prohibere, et quidquid ad illum necessarium est, præcipere necessario debet, quia alias natura rationalis non esset recte comparata ad finem suum, ejusque imperfectio redundaret in ejus auctorem et gubernatorem; ergo quidquid derogat perfectionibus divinis manifestandis, aut sapientiæ ac providentiæ sanctissimi gubernatoris, id necessario prohibitum, quidquid illæ perfectiones exigunt præcipi, id lege naturali præceptum esse censi debet.

Hinc si quaeratur: quare Deus necessario præcipit amorem Dei, cultum, obedientiam, mutuam inter homines charitatem, pacem, concordiam, ordinatum sui amorem, temperantiam? quare Deus necessario prohibet odium Dei, blasphemiam, furta, adulteria, gulam, intemperantiam, suicidium? *Respondendum*, quia alias Deus non sapienter ac provide ad finem suum gubernaret rempublicam humanam, neque manifestarentur ejus perfectiones, sed potius aut impotentia aut imprudentia nota in Deum redundaret; ergo quidquid exigit gloria providentissimi gubernatoris, ejusque finis sanctissimus, id omne necessario præcipi, et quidquid eidem repugnat, necessario prohiberi a Deo debet; ac proin ipsæ *perfectiones divinæ* sunt ultimata mensura bonitatis aut malitiæ intrinsecæ, et principium ultimum legis naturalis.

Conf. Ratione. Principium cognoscendi debet esse *certum*, quia alias leges exin deductæ essent fallibiles: *adæquatum*, ex quo omnia legis naturalis præcepta derivari possint: *ultimum*, cujus ratio ulterior peti nequeat: *ex ipsa natura notum*, sicut ipsa lex naturæ: sed hæc dotes habet principium cognoscendi a nobis assertum; ergo.

Prob. min. 1°. *Certum* est, quia quam necessario Deus est infinite perfectus, sapiens ac providus, tam necessario gubernat naturam rationalem ad finem suum sapienter ac provide; unde si quid pugnet cum his perfectionibus, *certissime* intelligitur prohibitum lege naturali. *2°.* Est *adæquatum*, quia ex illo manifeste deducuntur illa triplicia hominis officia, sine quibus natura rationalis non esset rite ordinata ad manifestandas perfectiones divinas. *3°.* Est *ultimatum*, quia sicut voluntas divina est ultima ratio, cur res existant, sic bonitas et sapientia Dei est unica et ultima ratio, cur *bene* existant: nam certe ratio alia non est, cur Deus per leges naturales rectam constitutionem et felicitatem naturæ rationalis procurare necessario debeat, quam infinitæ perfectiones supremi gubernatoris. *4°.* Est *ex ipsa natura notum*, quia ex se evidens est, omnè opus Dei esse bene et sapienter constitutum, et solam Dei infinitam perfectionem potuisse Deo necessitatem imponere, omnia illa præcipiendi vel prohibendi, quæ rectæ constitutioni ac felicitati naturæ rationalis conveniunt vel disconveniunt; ergo cum reliqua principia fere omnia in uno alterove deficiant, nostrum omnibus videtur præferendum.

17. *Obj. I.* Recta constitutio naturæ rationalis non est principium *evidens*,

cum evidens non sit, cur Deus possit naturam rationalem absolute destruere, non item male constituere: nec *adequatum*, quia ex illo non deducuntur officia erga proximum: nec *universale*, quia in casu, quo per unicum mendacium servari posset tota respublica humana, huic parendum esset, cum mendacium maneret prohibitum lege naturali. Demum aut non est *immediatum*, aut simul erit *ultimatum*, quia recte sic arguo: hæc vel illa actio est juxta vel contra rectam constitutionem ac felicitatem naturæ rationalis; ergo est lege naturali præcepta vel prohibita.

R. N. *singula*: Nam 1°. *mala* creaturæ rationalis *constitutio* repugnat sapientiæ Dei, non item illius destructio, cum nulla creatura existat necessario. 2°. Evidenter repugnat *felicitas* et *tranquillitas* creaturæ rationalis sine justitia, fide, mutua ope et amore. 3°. Talis casus, qui tamen plane inconceptibilis est, mere *per accidens* se haberet, adeoque per illum nequit fieri honestum, quod antecederet et ex natura sua repugnat rectæ constitutioni naturæ rationalis, tanquam intrinsece inhonestum. 4°. Semper *ulterius* quæri potest, quid necessitatem Deo imponat, ut rectæ illi constitutioni ac felicitati per leges naturales prospiciat? cur non possit in casu saltem particulari permittere aliquid huic felicitati contrarium, sicut potest totum universum redigere in nihilum? Itaque ultimato recurrendum est ad summam perfectionem supremi gubernatoris.

Inst. 1. Si *perfectiones divine* fundamentum et ultima ratio sunt legis naturalis; ergo committitur *circulus*: nam ideo aliqua sunt prohibita lege naturali, quia repugnant perfectionibus divinis, et ideo his repugnant, quia sunt lege naturali prohibita. Præterea sunt aliqua, quæ divinis perfectionibus repugnant, e. g. *irasci, tristari, ignorare*, quæ tamen lege naturali prohibita non sunt, et aliqua lege naturali prohibita sunt, quæ nulli perfectioni divinæ repugnant, uti *mendacium* et *ingratitude*.

R. *Ad 1. N. seq.* Sed ideo hoc vel illud est intrinsece inhonestum et lege naturali prohibendum, quia repugnat felicitati rectæque constitutioni naturæ rationalis, et ideo omnia huic repugnantia necessario prohibentur, quia si blasphemia v. g. mendacium, adulterium etc. non essent lege naturali prohibita, Deus ut auctor et gubernator naturæ rationalis hanc neque creasset, neque regeret sapienter ac provide. Adde, quod Deus infinite perfectus *ex se ipso* determinatus sit, ut omnia illa præcipiat, quæ ad finem a se intentum necessaria sunt, et opposita prohibeat. Manifestum etiam cuius est, quod a Deo tanquam regula recti et honesti omnia dependeant, ut ne quidem quæri ulterius possit. Demum facilius et potiori jure hic circulus retorquetur in quævis alia de hoc principio systemata.

Ad 2. D. A. Irasci, tristari, ignorare repugnant perfectionibus divinis relate ad naturam creatam N. divinam C. Quamvis Deo, non vero creaturæ repugnant ista, nec exinde redundat imperfectio in sapientiam divinam, quod in natura creata relinquit imperfectiones aliquas, quæ tamen cum fine a creatore intento non pugnant. Videtur autem *mendacium* opponi divinæ veracitati, quæ sicut a Deo omne mendacium excludit, ita etiam exigit illud prohiberi creaturis alias ineptis ad manifestandam veracitatem Dei. *Ingratitude* semper opponitur gratitudini, quæ debetur infinite Dei beneficentiæ, a qua omnia proveniunt. Dein licet *ingratitude* et *mendacium* perfectioni divinæ singulari non adversarentur, tamen sanctitati, providentiæ ac sapientiæ

divini gubernatoris repugnarent, et si in uno alterove casu non prohiberentur, cum gravi reipublicæ humanæ damno facile ad plures casus licentia hæc extenderetur.

Inst. 2. Sæpe difficile est determinare, an actus aliquis repugnet perfectionibus divinis, vel non; ergo hoc principium non est *ex ipsa natura notum*.

R. Utique difficile est, pro singulis actionibus honestis vel inhonestis assignare aliquam perfectionem divinam, cui talis actio specialiter ac immediate conformis vel difformis sit: sed premit hæc difficultas omnes etiam alias sententias. Igitur determinate assignari poterunt sapientia, providentia, bonitas Dei, unde evidenter infertur recta naturæ constitutio, atque exin mensura honestatis et inhonestatis; imo juxta communem felicitas creaturæ rationalis etiam pro statu naturæ puræ hæud foret alia, quam recta constitutio in ordine ad ultimum suum finem naturalem, Deum scilicet, ejusque perfectiones manifestandas et commendandas; itaque licet Deus hominem creare vel non creare pro libitu potuerit, ad alium tamen finem creare non potuit, quam propter se et ad suam gloriam, cum bonum infinitum in suis creaturis necessario seipsum amet, ac infinita sapientia pro fine omnis operationis necessario habeat summum bonum.

Præterea dantur *adminicula*, et veluti *regule particulares*, ex quibus ista difficultas mitigatur in multis, nempe Scriptura S., et jus positivum divinum, cum veritas non sit contraria veritati, nec jus naturæ juri divino: Decreta Conciliorum et Pontificum, quæ sæpe declaratur lex naturæ: sacri Canones, quos Imperator Nov. 83. c. 1. sacras ac divinas regulas compellat: Jus civile Romanum variis in locis: testimonia SS. Patrum: consensus TT. et Jctorum, nec non omnium gentium præsertim magis moratarum.

Inst. 3. Non est potior ratio, cur principium cognoscendi juris naturalis non constituatur in *recta ratione, voluntate Dei, aut cultu divino*; ergo.

R. N. A. Nam 1°. *recta ratio* potius est applicatio principii, quam ipsum principium: honestatem vel inhonestatem objectis non tribuit, sed supponit intrinsecam: nec servit universaliter ad dignoscendam legem naturæ, cum, quotquot sive catholici sive acatholici circa jus naturale erraverunt, omnes et quidem sibi solis vindicaverint rectam rationem. 2°. *Voluntas Dei* efficit principium *essendi*, non *cognoscendi*, de quo hic quæritur: hoc enim oportet esse ultimum fundamentum, ex quo certo cognoscatur, cur et quæ Deus necessario præcipiat aut prohibeat. 3°. Quoad *cultum divinum* id ipsum in quæstione est, cur hic aut ille actus ad cultum divinum aptus, alii vero inepti sint; sequeretur etiam, omnem actum bonum et honestum esse lege naturali præceptum, cum quilibet eorum aptus sit ad aliquem Dei cultum.

18. *Obj. II.* Recte sic arguo: hoc exigit bonum *socialis vitæ, propria utilitas, perfectio et conservatio sui*; ergo est lege naturali præceptum, proinde illa præcepta *socialiter vive, stude commodis tuis, perfice te, conserva te*, sunt prima et fundamentalia legis naturalis principia.

R. N. C. Nam 1°, si omnibus omnino hominibus lex naturalis primo et absolute præciperet *socialiter vivere*; ergo Adam necdum condita Eva legem naturæ habuisset nullam: vita tot SS. Anachoretarum fuisset contraria legi naturali, neque ullus unquam salva lege naturali solitarius vivere posset. Nonne peccata solum *interna*, quæ tamen bono socialitatis non officiant, pro-

hibita sunt lege naturali? imo incestus in primo gradu ascendentium, qui viguit inter Persas, Reginae sterilis repudiatio, tyranni occisio, caedes iudicis notorie iniusti, quae lege naturali vetita sunt, utilia potius viderentur socialitati; quam exitiales sequelae! Demum lex naturalis versatur circa triplex officium hominis erga Deum, seipsum et proximum: sed socialitas non est fundamentum aptum ad eruenda officia erga Deum et seipsum, imo nec illa erga proximum omnia complectitur, quia solum externam felicitatem spectat.

2°. Primarium hominis officium est erga Deum, auctorem nostrum et finem ultimum; hinc illud mandatum: *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, primum et maximum esse dicitur; ergo actus illi, qui Deum concernunt, lege naturali principaliter praecipiti aut prohibiti sunt. Dein honestas non ob *propriam* duntaxat *utilitatem*, sed propter seipsam meretur appeti, ut gentiles agnoverunt, ac propemodum bruta fecerunt, dum non raro proprium commodum pietati et gratitudini postponerent. Denique homo non est conditus propter se solum; et si *perfectio* vel *utilitas propria* esset primum ac fundamentale legis naturalis principium, nihil esset contra legem naturae, quod propriam utilitatem promovet, sicque Machiavellismo et omnibus flagitiis panderetur via cum summo reipublicae et societatis humanae detrimento.

Inst. 1. *Socialitas* est proprium ac sufficiens principium totius jurisprudentiae naturalis, quia interna hominis ad *ethicam*, et officia hominis erga Deum spectant ad *theologiam naturalem*; ergo cum *socialitas* ordinet praecise *externa* hominis, est principium aptum et sufficiens totius jurisprudentiae naturalis.

R. Hoc ipso argumento probant *Puffendorffiani*, suum jus naturae mancum esse, enerve, ultra fata non extensum; soli foro externo et naturae purae, quae non est, non fuit, non erit, accommodatum, quanquam ne huic quidem sufficiens, ut dictum supra; probant sane, jurisprudentiam suam naturalem eam esse, a qua Deus, auctor, conservator, gubernator, dominus, iudex, finis et felicitas naturae rationalis exulare jubetur, ut nempe occultis facinoribus sit immunitas, et legum saepe observantissimos nullum praemium, legum negligentissimos poena nulla maneat. Nae hoc *larvatum* sit jus naturae! profecto natura hominem non solum ordinat ad commercium cum *proximo*, sed ad Deum etiam et seipsum.

Inst. 2. Saltem non apparet, cur aut *instinctus naturae*, aut *communis gentium moratarum consensus* non sint illud principium legis naturalis; ergo.

R. N. A. Nam 1°. non est certum, quid sit ille *instinctus naturalis*: qua ratione bonus discernatur a spurio: undenam vim legis habeat: probrosum sane, et pecudes et homines eodem jure ligare, cujus nulla capax est natura, nisi quae rationis, libertatis, obligationis, praemii et poenae capax est. Sunt autem fortassis etiamnum magistri prurientes auribus, qui dum *naturae instinctum bestiis communem* impune sequuntur, turpissima quaeque non tantum licita, sed quandoque praecipiti etiam tum sibi, tum aliis persuadeant. 2°. *Consensus gentium* non est principium *ultimum*, quia haec ipsae gentes supponunt priorem sic judicandi rationem: neque *certum*, quia multae gentes saepe turpiter errarunt; unde igitur discernam moratas a non moratis? aut si homo solus sit, numquid legem naturae non agnosceat?

19. *Obj. III.* Sicut in genere speculativo universalissimum est illud contradictionis principium, *ens et non ens*, ita in genere morali principium *boni et mali*, juxta illud: *declina a malo, et fac bonum*; ergo hoc est principium cognoscendi, aut certe illud *triplicis amoris*, per quod principium boni et mali magis determinatur.

R. N. A. Nam 1° ex principio hoc triplicis amoris: *fac vel omitte ea, quae ex amore Deo, tibi, proximo naturaliter debita sunt*, necdum apparet cui Deus necessario debeat omnia haec officia praecipere, et opposita prohibere, ut tali modo hominem promoveat ad felicitatem. Ad haec sicut triplex amor, ita felicitas ipsa nobis lege naturali praecipiti est; quodnam igitur est principium horum praecipitorum? quanam regula certa discernendi inter amorem verum et spurium? profecto sine hac erunt homines, qui arbitrentur, obsequium se praestare Deo, cum alios occiderint; qui sibi persuadeant, licere furtum ad sublevandam gravem alterius necessitatem, licitum mendacium esse pro bono publico, ac plura hujusmodi legi naturali adversantia. 2° Admittimus ultro principium *boni et mali* esse universalissimum; tamen quia de se nihil determinate explicat, quodnam sit illud bonum et malum, magis utique determinari debet per illud principium *triplicis amoris*. Atque hoc etiam principium statuimus tanquam universale et practicum: neutrum vero est *principium cognoscendi ultimum*, quia ulterius quaeritur: unde et quare lex illa lata sit, et probetur latam esse?

Inst. Triplex ille amor manifeste dictatur a natura rationali, et ex illo fluunt omnia reliqua dictamina juris naturalis; ergo est principium legis naturalis primum et ultimum.

R. N. C. Id solum sequitur, triplicem illum amorem esse constitutum, practicum et fundamentale legis naturalis praecipiti, non vero *principium cognoscendi*, quod debet esse ultimata ratio quaerenti, cur Deus, sicut alia lege naturali praecipiti, ita et triplicem hunc amorem necessario praecipit etc.; et haec quidem quaestio resolvi ultimato debet ex fine naturali hominis ita, ut *immediatum cognoscendi juris naturalis principium* sit recta constitutio naturae rationalis, *ultimatum* perfectiones divinae.

20. *Observa.* Quam veram ac genuinam de hoc principio ideam assecuti sunt plerique HETERODOXI, sat prodit ingens illorum hac super re dissidium, ortum partim ex confusione principii *essendi* cum principio *cognoscendi*; potissimum vero ex *affectuum licentia*. In eo solum concordant fere omnes, quod in bonis corporis, et vitae hujus commodis reponant naturae rationalis finem ac felicitatem, quae mille curis, fallaciis, miseriis obnoxia infelicitas est. Atque hinc quoque manifestum est, quam inique PUFFENDORFF et hujus sequaces, ceu jurisprudentiae naturalis restauratores nostris, sive TT., sive JCTis, sive Ethicis insultent, quod nullibi de *primo aliquo legis naturalis principio* clare statuunt. Sane non est ulla doctrina morum, quam tot libri *Theologiae moralis* nunquam non copiosissime ac solidissime pertractarunt, ad christianam, non humanam duntaxat morum institutionem destinati. Porro frequentissima in *jure can. et civ.* mentio et explanatio aequitatis naturalis recurrit; id vero libertinis nostri temporis arridet minime, libertatem humanam communi quodam juris naturalis et positivi vinculo adstringi Evangelio et Ecclesiae.

Demum quæstio hæc, magni hodie nominis, a nobis idcirco maxime discussa pluribus est, ne doctis hac in re imperiti, sciolis contemptibiles videremur, atque ut pro viribus obniteremur contra torrentem falsorum noxiarumque principiorum, quibus hoc ævo juvenus academica, præsertim in *exteris scholis*, male imbuta redditur non raro sinceritatis nescia, inhians voluptati, sui immemor, cæli Deique oblita, legum omnisque disciplinæ impatiens, religionis incuria, verecundiæ inimica.

ARTICULUS V.

DE IMMUTABILITATE LEGIS NATURALIS.

21. *Nota.* Mutationem legis quidam discernunt in *formalem ac propriam*, ut dum materia manente eadem tollitur obligatio legis: et in *materialem ac impropiam*, ut dum non tam lex ipsa, quam ejus objectum mutatur, ita ut non sit amplius materia legis. Pauci quidam veteres opinati sunt, posse Deum absolute dispensare in omnibus præceptis naturalibus, quin et totam hanc legem abrogare: sed hæc opinio plane abolita est. SCOTISTÆ docent, Deum in lege naturali dispensare posse, at solum circa præcepta secundæ tabulæ, excepto mendacio: verum hæc doctrina videtur manifeste contraria Doctori Angelico et communi sententiæ TT.

Alii non pauci etiam graves DD. dicunt, circa legem naturalem *impropiam ac materialem* mutationem tunc fieri posse, quando ejus materia dependet a dominio et potestate Dei vel hominis, uti vita, corpus, fortunæ, conventiones, pacta et contractus, non vero *propriam et formalem*, scilicet in iis, quæ intrinsece mala sunt, ita ut per nullius dominium aut potestatem cohonestari possint; atque ideo distinguunt jus naturæ in *absolutum* absolute immutabile, quod ea præcipit vel prohibet, quæ semper et in omnibus circumstantiis sunt intrinsece bona vel mala, e. g. amarè Deum, blasphemare etc., et in *conditionatum* saltem improprie mutabile ac dispensabile, quod in certis duntaxat circumstantiis et sub certis conditionibus obligat, v. g. non occides, in quo Deus cum Abrahamo dispensavit.

Verum tametsi hic modus loquendi majoris claritatis gratia nonnunquam adhiberi possit; tamen minus in re tanta accuratus plerisque non probatur; hinc

22. *Dico.* Lex naturalis sive præceptiva, sive prohibitiva est *absolute* immutabilis ac indispensabilis.

Prob. Inferior non potest dispensare in lege superioris, et homo contra ordinationem Dei utique nihil valet: ad hæc si homo derogare posset legi naturali, suum fundamentum ac consecutive seipsum destrueret, cum lex naturalis fundamentum sit juris humani; ergo nequit homo dispensare in lege naturæ; imo nec *Deus*, quia dispensare aliquem in lege naturali, est eidem permittere, ut faciat aliquid lege naturali prohibitum, scilicet, ut licite agat contra legem manentibus omnibus circumstantiis, in quibus lex ceteroqui viget ac obligat: atqui hoc Deus non potest; ergo. *Prob. min.* Quod per præcepta *affirmativa* legis naturalis præcipitur, est antecederet ad legem

ex natura sua radicaliter bonum, rectæ rationi, rectæque constitutioni naturæ rationalis ad finem suum, et perfectionibus divinis congruum; quod vero per præcepta *negativa* prohibetur, est antecederet ad legem, intrinsece, ex natura sua malum, turpe, rectæ rationi et constitutioni naturæ rationalis difforme, pugnatque cum perfectionibus divinis: atqui Deus non potest permittere, ut omissio actus taliter præcepti, aut actio taliter prohibita, manentibus omnibus circumstantiis, in quibus lex viget ac obligat, fiat licita, quia juxta Apost. 2. Tim. 2. 13. *Deus fidelis permanet, negare seipsum non potest*, adeoque sicut necessario vi sapientiæ, providentiæ, aliarumque perfectionum tales leges tulit, ita ab earundem obligatione neminem eximere potest; ergo.

Dixi, *absolute immutabilis*; unde sequitur, proprie loquendo, nullum dari jus naturæ *conditionatum*, neque mutationem legis naturalis *materialem* ita, ut actio, quæ est objectum sive materia legis naturalis, possit extrahi e jure naturali: nam cum omnis lex naturalis tantum respiciat suum objectum sub illis determinatis circumstantiis, sub quibus est *intrinsece bonum vel malum*, sicut lex ipsa semper manet eadem, ita etiam ejus objectum semper manet idem; proin nequidem materialis et impropria mutatio, aut dispensatio possibilis est, semper manente ratione hac specifica *intrinsece boni et mali*. Si quid vero hanc rationem specificam non participat, uti fit in iis casibus, in quibus dedit jus in vitam, fortunas, corpora: id nunquam fuit objectum legis naturalis; ergo nec ab illo extrahi potest. *Conf.* Deus non potest facere ex *impossibili possibile*, aut contra, quia utrumque habetur ab intrinseca rerum convenientia vel disconvenientia; ergo nec ex *inhonesto honestum*, aut contra, quia honestas vel inhonestas intrinseca ab ipsa objectorum natura desumitur.

23. *Obj. I.* Lege naturæ bona omnia erant communia, omnesque homines liberi; attamen introducta est *bonorum divisio, proprietas et servitus*; ergo lex naturæ mutationem subiit.

R. D. A. Omnia bona erant communia lege naturali positive præcipiente N. non statuente contrarium, sed negative se habente C. uti nec *libertas hominum*, nec *bonorum communio* lege naturali præcepta, ita nec *servitus*, nec *bonorum divisio* prohibita fuerant, adeoque hæc salva lege naturali poterant ex rationabili causa introduci. Ad hæc non hic intervenit lex naturalis proprie aut præceptiva aut prohibitiva, sed duntaxat permissiva, quæ non tam lex est, quam silentium legis.

Inst. 1. De jure naturæ valent *fidejussio mulieris, mutuum filii-familias, contractus pupilli vel minoris sine consensu tutoris vel curatoris initus*: item *testamentum, electio, alienatio rerum Eccl. sine solemnitatibus*, quæ tamen omnia per leges humanas irritantur; ergo.

R. D. A. Valent de jure naturæ positive et absolute illos validante aut præcipiente, ut pro validis habeantur N. valent negative, lege naturali indifferenter se habente ad illorum valorem C. Lex naturalis dicat, fidem datam servandam, et contractum valide initum implendum esse; an vero hic et nunc fides sit valide data, an valide initus contractus, non decernit positive et absolute, sed magistratibus pro sua divinitus concessa potestate decernendum relinquit, uti patet in matrimonio clandestino.